

Mägikuurortides varitseb suusaturiste valge draakon

Valgeks draakoniks kutsutakse mägistest maades lumelaviine. See on tõesti hea nimi ohule, mis nädalaid varitseb orgudes elavate inimeste peade kohal, et siis möirates järskudelt nõlvadelt laskudes pühkida eest kõik oma teel.

AIN KALLIS

Suurtest mäestikest kaugel elavad rahvad ei kujuta hästi ette, millist õudu võivad tekitada Alpides hoiatused: *Avalanche! Lawine! Valange!* Kuigi laviine esineb igal aastal tuhandeid (USA Kaljumäestikust lumistel aastatel keskmiselt sada tuhat!), möllab enamik neist erilist kahju tekitamata asustamata piirkondades. Sel aastal on aga «valge draakon» rünnanud Alpides rajoone, mis ei ole sel sajandil veel ohus olnud.

Uudiseid laviinidest hakkas tänavu ilmuma juba aasta esimesest päevast, mil teatati lumelasu alla jäänud koolimajast Kanadas. Veebruaris tuli pea iga päev Prantsusmaalt, Šveitsist, Austriast ning isegi Soomest masendavaid uudiseid laviinidest ning nende ohvrest.

Damoklese mõõk

Laviinioht tekib teatava ilmanähtuste kombinatsiooni korral, ütlevad spetsialistid. Pärast tugevaid lumesadusid koguneb mäekülgedele meetritepaksune lumekiht. Kui selle alla on jäänud jääkoorik ning ka mäekalle on «paras», on loodud kõik eeldused laviini tekkeks. Piisab vaid ettevaatamatust suuskurist või isegi kõvemast helist, et lumemassid alustaksid tohutu kiirusega allapoole libisemist.

Hädaliste turgutamiseks rummivaadikesi kaelas kandvad bernhardiinid on parim, mida kasutada lumeohvrite otsimiseks.

Ain Kallis

Hoog on selline, et ka kiirlaskujail pole alati šansse pääsemiseks. Kõige suuremaks laviini kiiruseks on mõõdetud Šveitsis Glärnischis 6. märtsil 1898. aastal 349 kilomeetrit tunnis (lumeevoolul kulus 6,9 km läbimiseks veidi üle minuti).

Sajad tuhanded tonnid liukuvat lund tekitavad võimsa löökaine, mis purustab juba enne pärislaviini kohalejõudmist peaaegu kõik oma teel. Jaapanlaste hinnanguil avaldab ründav lumemass takistustele üli-suurt rõhku – 145 tonni ruutmeetri kohta.

Esimesed kirjapanekud laviinide kohta pärinevad 2200

aastat tagasi peetud Teisest Puunia sõjast, kui Hannibal kaotas Alpe ületades 16 000 sõjameest. Napoleon oli märksa teadlikum mägedes varitsevaist ohtudest – Põhja-Itaalia sõjaretkel 1800. aastal hoiatas ta oma sõdureid tekitamast tugevaid helisid laviiniohtlikes kohtades.

Laviin algab mürast

Muide, hiljutise Kanada laviini põhjuseks olnudki aastavahetuse suure paugutamise tulevärk. Esimese maailmasõja ajal leidsid itaallased ja austerlased, et kõige lihtsam on üksiteist tappa mäeharjade suunas

kõmmutades, vallandades nii saatuslikke laviine.

Näiteks 16. detsembril 1916. aastal jäi lume alla 6000 Austria sõdurit. Riigi ajalukku läks see kuupäev Musta Neljapäeva nime all. Mõne hinnangu järgi hukkus kolme sõjatalvega sellisel kombel ligi 60 000 sõdurit, nende surnukehi leiti liustikest veel 1952. aastal.

Kõige ohvriterohkemaks loetakse maavärinast vallandunud laviini Peruus 1970. aastal, mis mattis enda alla Yungay linna 18 000 elanikku. «Valge surm» varitseb aga paljude asulate läheduses.

Üheks laviiniohtlikumaks

linnaks võib pidada Alaska osariigi keskust Juneau'd. Linna ühe osa kohale mäele koguneb lumerohkeil talvedel lumelasu, mille suurenemist püütakse aeg-ajalt plahvatusetega ennetada. Linnapea olevat öelnud: «Elu on õudsel igav, kui oled sajaprotsendiliselt kaitstud!».

Teised linnad on märksa ettevaatlikumad. Kõik Utah' osariigi Alta linna elanikud evakueeriti 1964. aasta talvel kaheks nädalaks, kui mägedes asi tõsiseks läks. Parem karta kui kahetseda.

Viise, kuidas end laviini eest kaitsta, on mitmesuguseid.

Poolteist sajandit tagasi kaevati Šveitsi idaosas pühitsetud mune lumme, teisel hukati nõidasid.

Tõhusamalt mõjusid laevaninasid meenutavad laviinimurdjad, mis suunavad lumeevoolu ehitistest mööda, samuti mägede nõlvadele rajatud terrasbarjäärid või teede kohale ehitatud galeriid. Mõnda küla kaitsevad senini edukalt nn keelatud metsad (*die Bannwalds*). Et igati säilitada sellist elavat kindlustust, polevat säärases metsas ka jalutamine lubatud.

Masinate asemel koerad

Alprikides pööratakse suurt tähelepanu lume alla jäänute päästmismeetoditele. Moodsamad vahendid – laserikiired, magnetomeetrid, infrapunakiirguse detektorid – läbistavad lund vaid poole meetri ulatuses.

Efektivsemaks on osutunud vanad läbiproovitud vahendid: metallsondid, millega kombitakse lumekihti, ja koerad. Kuulsad bernhardiini tõugu koerad (Sankt Bernhardi mäekuru lähedal 17. sajandil aretatud tõug) haistavad inimest rohkem kui meetripaksuse lumekihi alt. Ühele koerale, kes päästis 41 inimese elu, on püstitatud isegi ausammas.

Umbes viis protsenti laviini alla jäänutest õnnestub päästa. Nende hulk sõltub õnnetute leidmise kiirusest. 1982. aastal saadi viie päeva möödudes kätte köisraudtee operaator ameeriklanna Anna Conrad, 1951. aastal tema Šveitsi ametivend, kes oli abi oodanud isegi kolmeteist ööpäeva! Neil vedas – mõlemad kaotasid külmavõetud jalad, kuid jäid ellu.